

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus
Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat De Sacramentis, & Censuris

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Quæstio III. De Excommunicatione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40650

his impedimentis laborant: In quo casu ex *Leg. Quamvis de Sententia excommunicationis* possunt directe absolvi, cum onere tamen adevundi Pontificem cessante impedimento, non quidem ut iterum a reservatis Sacramentaliter absolvantur, sed ut stent ejus mandatis: Absolvi vero possunt indirecte a reservatis tam ii qui urgentur necessitate communionis, quam ii, qui nisi hic, & nunc absolvantur, per accidens carere diu deberent gratia sacramentali: Censetur enim hoc esse grave incommodum, ut docent Suar., Granad., Dian. in Sum. V. *Celebrare*

Missam, num. 40. Dilationem autem unius noctis dumtaxat non esse sufficientem, ut possit quis cum onere ob impedimentum temporale absolvi, docent communiter contra Mendoz. apud Tambur. in *Methodo confes. cap. 1. §. 6.*, quamvis fieri possit, ut ea nocte censuratus moriatur; Quare arbitrio prudentis viri decernendum, quinam dicatur diu carere debere gratia Sacramentali, nisi hic, & nunc absolvatur cum onere, attentis circumstantiis, & periculo censurati, juxta fusius explicata in de Sacramento Pœnitentiæ qu. 9. art. 2.

Q U Æ S T I O III.

De Excommunicatione.

Ordinata methodo ab universalioribus ad minus universalia descendimus. Quare explicatis censuris in genere, ad singulas in particulari discutendas progredimur; Et primo agimus de Excommunicatione, quæ inter censuras principem obtinet locum: Est enim omnium Ecclesiasticarum pœnarum gravissima, quæ merito nuncupari solet Mucro Episcopi, Virga ferrea, Nervus Ecclesiasticæ disciplinæ, Anathema, &c., quibus nominibus quanti ab Ecclesia fiat, & quantum timenda sit, plane innotescit; Proinde Cœlest. III. in cap. *Cum non absolutionem, de judiciis* dicit, Ecclesiam post anathema latum non habere ultra quod faciat: Et ex cap. *Nemo Episcoporum* II. quæst. 3. habetur, quod non debeat quisquam excommunicari, nisi quia aliter corrigi non potuit. Nos primo loco examinabimus, Quid, & Quotuplex sit excommunicatio? Secundo, Quinam excommunicati sint vitandi? Tertio, sub qua culpa, & pœna? Quarto agemus de Excommunicatione minori, ejusque causa, & effectibus. Quinto, de causa præsertim temporali, ob quam ferri potest excommunicatio major. In sequenti autem quæstione fuse agemus de effectibus excommunicationis majoris: Ac deinde de nonnullis excommunicationibus magis obviis in particulari.

ARTICULUS I.

Quid, & Quotuplex sit Excommunicatio?

I. Excommunicatio quid sonet; & quomodo definiatur?

II. Ecclesia per excommunicationem non

privat hominem communionem fidelium mere interna, qua fideles per fidem, & charitatem inter se copulantur, sed externa, seu politica, ac mixta, puta usu activo, & passivo Sacramentorum, orationibus publicis, & similibus.

III. Dividitur excommunicatio in ma-

jorem, & minorem. Anonomastice denotatur major, qua vocari solet Anathema, licet ab hoc differat penes accidentales solemnitates.

IV. Pariter dividitur in Lata, & Ferenda sententia; In latam ab homine, & a jure, & in alia membra; non secus ac censura in communi.

I. **E**Xcommunicatio idem sonat, ac extra communionem. Nominem autem communionis per anonomastiam venit Eucharistia: fideles enim ob graviora crimina a perceptione Eucharistiae arcebantur. Verum cum hæc pœna progressu temporis non sufficeret, voluit Ecclesia, ut excommunicati non solum perceptione Eucharistiae, sed aliorum etiam Sacramentorum tam perceptione, quam administratione, necnon aliis communibus bonis tum spiritualibus, tum temporalibus privarentur.

Quæres nunc primo; Quomodo excommunicatio definiatur?

Respondeo communiter cum Suar. disp. 8. lect. 1., Con., & aliis defini, quod sit *Censura Ecclesiastica separans hominem a communionem fidelium*: Alii apertius illam describunt cum Bonac. dicendo, quod sit *Censura, qua homo baptizatus privatur aliquibus bonis communibus, videlicet consortio fidelium, participatione Sacramentorum, & communibus Ecclesia suffragiis*. In hoc, quod sit censura, convenit excommunicatio cum suspensione, & interdictione; Discrepat vero ab istis in hoc, quod segreget hominem a communionem fidelium; nam Suspendio solum privat Ecclesiastico ministerio, seu usu beneficii, & exercitio officii, & potestatis clericalis; Interdictum vero privat solum participatione divinorum officiorum, qua talia sunt, non autem quatenus rationem habent communicationis cum fidelibus, quo pacto privat iisdem excommunicatio;

ut notat hic Con. Porro definitio alata convenit tam excommunicationi majori, quam minori; Quamvis minor separaret tantum a perceptione Sacramentorum; Major vero, quæ appellari solet absolute Excommunicatio, separat simpliciter ab omni communionem fidelium, juxta illud Christi Domini Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tamquam Ethnicus, &c.* idest simpliciter ab Ecclesia segregatus; unde Apost. 1. ad Corinth. 5., & 1. ad Timoth. 1. dicit, *Satanæ tradidisse quos excommunicavit; quia, ut explicat Gratian. caus. 11. quæst. 3., extra Ecclesiam diabolus est, sicut in Ecclesia est Christus.*

Ad plenioram intelligentiam advertendum cum Laym. hic cap. 1., triplicem esse communicationem fidelium, Internam, Externam, & Mixtam. Primo interna fidelium communicatio consistit in fide, & charitate, per quam fideles inter se, & cum Christo copulantur, ut docet Apost. ad Rom. 2., & ad Ephes. 4; Et ratione hujus unionis potest unus fidelis impetrare a Deo de congruo alteri specialia beneficia, & proprias satisfactiones illi applicare; Unde dixit David psalm. 48. *Particeps ego sum omnium timentium te*. Et Dominus dixit Abraham Genes. 18., se non delecturum Sodomitas propter communicationem justorum, si inventi essent in civitate. Secundo, Externa communicatio politica fidelium consistit in eorum convictu, colloquio, commercii, &c. Tertio, Mixta consistit in exterioribus actionibus, seu ceremoniis, quæ ex propria institutione interiorem, ac spiritualem fructum continent; ut sunt usus activus, & passivus Sacramentorum, orationes publicæ, sacrificia, satisfactiones Christi, & Sanctorum, quæ ex communi Ecclesie thesauro per indulgentias fidelibus applicantur.

II. His explicatis, dico, Ecclesiam per excommunicationem non privare Reum prima communicatione interna, sed secunda externa, & tertia mixta. Non privat excommunicatos communicatione bonorum mere interna, quæ est per fidem, & charitatem; quia his nemo invitus spoliatur; nec si talibus bonis careat, impediri potest ab Ecclesia, ne ea per contritionem recuperet. Quare Ecclesia privat excommunicatos communicatione fidelium Externa, tum ut pudefacti facilius resipiscant; tum ne alios morbi contagione inficiant; ut notat Aug. lib. de corrept., & grat. cap. 15.: Privat etiam communicatione fidelium Mixta; videlicet communibus suffragiis, & satisfactionibus, usu activo, & passivo Sacramentorum, & sacrificiis, quatenus ea ministeria publica sunt, & Ecclesiæ dispensationi a Christo demandantur; non vero quoad eorum vim, & valorem pendentem a Christi institutione; Nec privat Ecclesia excommunicatos fructu orationum, & satisfactionum, quas alii fideles proprio nomine, & privata intentione iis applicant; Etenim cum huiusmodi actiones, seu pia opera sint propria cujusque operantis, non spectant ad Ecclesiæ dispensationem; Unde nemo prohibetur pro excommunicatis privatim Deum orare: Et quamvis Sacerdoti non liceat pro excommunicatis non toleratis offerre sacrificium, aut orationes publicas, in quantum publicæ sunt, & nomine Ecclesiæ factæ; potest tamen pro iisdem privata intentione offerre actionem ipsam sacrificandi, seu recitandi horas canonicas, &c., quatenus est opus proprium operantis, & hac ratione satisfactorium, vel etiam de congruo impetratorium; ut notant Navar., Sylvest., Avil. apud Laym. loc. citat.

III. Quæres secundo; Quotuplex sit

excommunicatio?

Respondeo communiter dividi in majorem, & minorem. Illa incurritur solum ob mortale, & privat omni fidelium communicatione, prout explicavimus; hæc vero sæpe ob veniale incurritur, & privat dumtaxat perceptione Sacramentorum, necnon electione, præsentatione, & collatione beneficii Ecclesiastici. Excommunicatio autem absolute dicta antonomastice denotat majorem, ut declaravit Gregor. IX. cap. penult., nisi aliud ex contextu colligatur. Hæc major excommunicatio vocari solet aliquando Anathema, quod apud Hebræos detestationem, execrationem, & maledictionem significat; quia excommunicati ab Ecclesia maledicti, & execrati sunt: Quamvis differat excommunicatio ab anathemate penes accidentales solemnitates; quia dum anathema fertur, circumstant Episcopum duodecim Presbyteri lucernas ardetes in manibus tenentes, easque in detestationem excommunicati in terram projiciunt, ac pedibus conculcant, ex cap. *Debent* 11. *quæst.* 3. Quare ad exaggerandam sententiæ severitatem in hæreticis excommunicandis, dicuntur isti in Sacris Canonibus Anathematizari.

IV. Præterea sicut censura in communi, ut diximus *quæst.* 1., ita pariter excommunicatio dividitur in Latæ, & Ferendæ sententiæ; In latam a jure, & ab homine; In latam per statutum, per sententiam generalem, & specialem; in reservatam, & non reservatam; justam, & injustam; validam, & invalidam.

A R.

ARTICULUS II.

Quinam excommunicati sint vitandi?
Et in quibusnam teneamur
eos vitare?

- I. Excommunicati a proprio Prelato ubique Gentium privantur communicatione fidelium; & ab omnibus vitandi, si non sint tolerati.
- II. Non toleratus, seu vitandus dicitur, qui nominatim est denunciatus, excommunicatus, & publicus Clerici percussor.
- III. Tolerati eodem modo privantur ex parte sua communicatione fidelium, ac si essent vitandi.
- IV. Fideles etiam in divinis communicare possunt cum excommunicato tolerato, potestque hic Sacramenta administrare solum, si petantur. At num licite peti ab eo possunt?
- V. Quid requiratur, ut publicus Clerici percussor sit vitandus? Certe raro vitandus est.
- VI. Si in uno loco excommunicatus sit nominatim denunciatus, aut publicus Clerici percussor, estne vitandus, ubi denunciatio non est publica, nec percussio Clerici innotescit publice?
- VII. Num teneat vitare Petrum per hoc præcise, quod aliquis fide dignus dicat, illum esse excommunicatum vitandum?
- VIII. Vitari debent excommunicati non tolerati in iis omnibus, qua denotantur eo versiculo, Os, orare, vale, communio, mensa negatur.
- IX. Num liceat illos resalutare, aut iis rescribere? Num liceat iisdem caput aperire, & alia signa urbanitatis præstare citra salutationem verbalem?

I. Certum est, excommunicatos ubique terrarum pati effectus excommunicationis, ut supra diximus quæst. 2. art. 7.: Quamvis enim quis a proprio Prelato excommunicetur, debet tamen in conscientia non solum in Diocesi sui Prelati, sed ubique abstinere ab omni fidelium communicatione, & a Sacramentorum, aliorumque divinarum participatione; secum enim excommunicationem defert, illumque sequitur, ut lepra leprosum, ut loquuntur Juristæ. Et eodem modo omnes fideles, quamvis non sint subditi illius Episcopi, a quo lata est excommunicatio, tenentur excommunicatum non toleratum vitare, obligatione inducta a jure communi.

II. Quæritur nunc primo; Quinam sint excommunicati vitandi, seu non tolerati; Quinam vero tolerati, & non vitandi?

Respondeo, jure antiquo omnes excommunicatos fuisse vitandos, ita ut qui publice cognoscerentur esse excommunicati, publice vitarentur; privati vero qui privatim noscebantur excommunicati, ex cap. Cum ab homine, de sententia excommunicationis: Jure autem novo ad vitanda scandala excommunicatus vitandus est solum, qui nominatim est denunciatus excommunicatus, & publicus, seu notorius Clerici percussor, ita ut factum nulla possit tergiversatione celare, aut expulare. Ita Concilium Constantiense anno 1444. & deinde Martinus Pontifex V. in Extravag. Ad vitanda scandala. Et quamvis Concilium Basileense sub Eugen. IV., & Lateranense sub Leon. X. voluerint, vitandos esse omnes publice excommunicatos, etiam si non sint nominatim denunciati; atque adeo hæreticos omnes notorios; Hoc tamen ab universalis Ecclesiæ consuetudine abrogatum est, & so.

solum in praxi habetur, quod a Concilio Constantiensi fuit definitum; siquidem sine ullo scrupulo, & sine Prælatorum reprehensione in Gallia, Germania, Belgio catholici conversantur cum notoriis hæreticis. Ita Con. dub. 2., Lug. in Responf. moralib. lib. 5. Suar., Avil., & alii communiter contra Fagnanum: Et quod dicitur de excommunicatis, dicitur etiam de suspensis, & interdictis, ut constat ex dicta Extravag. dicti Pontificis Martin. V.

III. Notandum tamen hic primo, excommunicatos toleratos ex parte sua eodem modo teneri a divinis rebus abstinere, & alios evitare, ac si non essent tolerati. Ratio est, quia decretum Concilii Constantiensis solum fuit factum in favorem aliorum, qui quamvis sciant Titium, verbi gratia, esse excommunicatum, possunt tamen cum eo conversari, perinde ac si non esset excommunicatus, si non sit denunciatus nominatim, aut non sit notorius Clerici percussor. Etenim in laud. Extravag. hæc habentur: *Per hoc tamen huiusmodi excommunicatos, suspensos, & interdictos non intendimus in aliquo relevare, nec quomodolibet suffragari.* Unde illud commodi dumtaxat habet excommunicatus toleratus, quod alii possint sine scrupulo secum conversari.

IV. Dubium tamen est; An possint alii cum excommunicato tolerato communicare etiam in divinis, inducendo illum, verbi gratia, ad administrandum aliquod Sacramentum, perinde ac si non esset excommunicatus?

Negant Avil., Sylvest. & alii; quia putant sic illum induci ad peccatum; quamvis si quis id faceret, ita peccaret peccato scandali, ut non incurreret excommunicationem minorem; eo quod non sit prohibitum iure Ecclesiastico cum excommunicato tolerato in divinis communicare.

Part VIII.

Verum probabilius Pal., Henr., Sanch., Filiuc. apud Hurt. difficult. 4., & Dian. part. 5. tract. 9. resol. 117. docent, posse alios communicare etiam in divinis cum excommunicato tolerato; tum quia Concilium Constant. sine ulla limitatione concessit, quod possimus cum eo communicare; tum quia finis talis concessionis est ad vitandos scrupulos, & scandala amovenda; non vitarentur autem hæc, si non esset simpliciter permissum cum iis communicare.

Ad id, quod objicitur de scandalo, respondetur, excommunicatos toleratos eo ipso, quod ab iis petatur, verbi gratia, administratio alicujus Sacramenti, posse illud licite administrare, dummodo cum debita dispositione illud administrant; nam propter excommunicationem solum non possunt se ingerere ad illa administranda, sed non prohibentur ea administrare, si petantur; quia cum hoc privilegium concedatur aliis, ut possint communicare cum excommunicatis toleratis, & petere ab iis Sacramenta, conceditur consequenter talibus excommunicatis, quod ea administrant, dum petuntur. Quare non inducuntur ad culpam ullam, dum inducuntur ad administranda Sacramenta: Secus vero si sine ulla necessitate induceretur excommunicatus toleratus ad celebrandum Sacrum, verbi gratia, quod sine peccato facere non potest, antequam absolvatur; debet enim a peccatore ante susceptionem Eucharistiæ præmitti Confessio; quin sufficiat secundum se sola contritio; & quia sacramentaliter absolvi non potest, non præmissa absolutione ab excommunicatione, ideo sine culpa gravi ante Absolutionem celebrare non potest.

Notandum secundo, quod quamvis non teneamur vitare excommunicatos toleratos, possumus tamen eos vitare,

K &

& quidem publice, si sint publice excommunicati, ut haeretici, & privatim, si sint excommunicati privatim. Ratio est, quia ex Concil. Constant. nullum isti acquisierunt jus, ut diximus, ideo iis nulla irrogatur injuria, si videntur; dummodo certo constet de contracta ab illis excommunicatione; nam si sit dubium, non possumus sine injuria illos vitare; in dubio enim melior est conditio possidentis.

Notandum tertio, ad hoc ut aliquis dicatur excommunicatus non toleratus, non satis esse, quod sit nominatim excommunicatus, sed praeterea debet esse denunciatus, seu declaratus incurrisse excommunicationem, non solum in concistorio judicis coram litigantibus, sed etiam in loco publico, puta in templo tempore concionis, aut missae solemnis, vel in platea, sive per schedulas publicis in locis affixas, quaedicuntur Cedulones. Ita communiter cum Avil.

V. Notandum quarto, percussorem Clerici, ut sit vitandus, debere esse publicum, & notorium, atque adeo non satis esse, quod a tribus, vel a quatuor id sciatur; Immo ex Leand. nec satis est, quod sciatur a decem in magna civitate, sed arbitrio prudentis viri judicandum, quando percussio dicatur notoria: Si enim fiat coram gravibus personis in foro, & interdum, pauciores requiruntur testes ad notorietatem, quam si fiat domi, vel noctu: Praeterea requiritur, ut percussio non solum sit nota notorietate, & evidentia facti, sed etiam quod nullatenus possit probabiliter excusari a culpa gravi; Cum autem raro id accidat, ideo raro tenemur vitare percussores Clericorum, antequam nominatim denuncientur: Quis enim non possit in excusationem adducere, vel quod primo impetu sine plena deliberatione Clericum percusserit, vel per jocum, vel quod ad defensionem,

vel quod Clericum non cognoverit, aut ad illum non adverterit? Ita Castell., Fagund., & alii apud Dian. part. 5. tract. 9. resol. 61.

Hinc sequitur, quod si quis coram me percutiat Clericum, ita ut sciam, & ille etiam fateatur incurrisse in excommunicationem, non per hoc teneor illum privatim vitare, ut tenent Suar., Filliuc., & alii; quia non est notorius percussor, dum coram uno Clericum percussit: Immo nec est notorius percussor, si laborat publica infamia, quod Clericum percusserit, si vere Clericum non percussit publice, seu coram multis testibus; quod requiritur ad notorietatem facti; secus vero si fama publica sit, quod publice Clericum percusserit.

VI. Queritur secundo; si excommunicatus sit nominatim denunciatus, vel publicus Clerici percussor solum V. G. Neapoli, & non sit publica talis denunciatio, vel Clerici percussio Romae, num etiam Romae debeat vitari?

Respondeo, Avil., Pal., Sanch. & alios cum Dian. part. 5. tract. 9. resol. 134. negare; quia excommunicatus publicus in uno loco, si non sit publicus in alio, non est tractandus in illo alio loco tanquam publicus excommunicatus, atque adeo non est ibi vitandus: Etenim quamvis denunciatio excommunicationis afficiat personam, id tamen intelligendum respective ad illos, quibus denunciatur, seu ad quorum notitiam devenire potest denunciatio; Unde fit, quod si Romae scias, Titium esse excommunicatum nominatim denunciatum Neapoli, quamvis possis, non tenearis illum Romae vitare, quia ibi denunciatio non est publica, seu notoria.

Verum probabilius oppositum docent Vasq., Suar., Bonac., Henr., & alii apud Hurt. disp. 9. difficult. 4; quia jus novum in hoc tantum immuta-

mutavit jus antiquum, quod non teneamur excommunicatum vitare, nisi si sit nominatim denunciatus, aut publicus Clerici percussor; ergo sicut jure antiquo excommunicatus publicus erat vitandus publice, privatus privatim, ita nunc jure novo excommunicatus denunciatus publicus debet vitari publice, & privatus privatim; ergo si Romæ habeam privatam notitiam, quod Titius sit Neapoli nominatim denunciatus excommunicatus, Romæ teneor illum privatim vitare; & si publice sciatur, debeo illum vitare publice.

VII. Dubitatur hic; An si quis fide dignus, puta Parochus, dicat mihi, Titium esse excommunicatum vitandum, teneor illum vitare?

Respondeo, Palud. asserere; Sed negat probabilis Navar., Bonac., & alii apud Leand. disp. 15, quæst. 58.; quia quamvis possit, nemo tamen tenetur credere uni testi, etiam fide digno, præsertim in damnum tertii: Quis enim credere teneatur, quod subsit, verbi gratia, impedimentum dirimens suo matrimonio solum ob dictum unius, licet fide digni? potest quippe etiam fide dignus facile decipi. Secus tamen dicendum, si Parochus ostenderet literas denunciatorias, quibus procul dubio credendum esset.

Utrum autem non solum publicus Clerici percussor vitandus sit, quamvis non sit nominatim denunciatus per Cedulones, sed etiam quilibet alius, de quo publice constat, quod in excommunicationem inciderit, quin possit ulla tergiversatione celari, aut ullatenus excusari? Affirmat Fagnan. in Cap. *Quod a Prædecessoribus*, de *Schismaticis* num. 53. Sed communius negant cum Suar. disp. 9. sect. 2., Lug. in Respon. moral. lib. 2. dub. 3.

VIII. Quæritur tertio; In quibusnam teneamur vitare excommunica-

tos non toleratos?

Respondeo cum communi Doctorum, prohiberi omnibus communicare cum excommunicatis in iis, quæ continentur in versiculis illis Gloss. cap. *Statuimus*, de *sententia excommunicationis* in 6.

Si pro delictis Anathema quis efficiatur,

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

IX. Primo prohibetur *Os*, hoc est osculari, aut amplexari, & colloqui cum excommunicato etiam per signa, & nutus, etiam per literas, aut internuntium, etiam audiendo illos tibi loquentes. Et quamvis Pal., Henr., Sa, & alii apud Leand. disp. 13. quæst. 10. putent non esse prohibitum rescribere, nec resalutare excommunicatum; quia hæc est solutio quædam debiti, quæ etiam respectu inimici obligat: negant tamen probabilis Suar., Bonac., Filliuc., Avil.; quia sicut nullo pacto est licitum respondere excommunicato interroganti, ita nec rescribere, neque resalutare; cum hæc quædam communicatio sit, & omnis communicatio cum excommunicato est prohibita in pœnam sui delicti, & ut sic facilius resipiscat. Nec licitum est ei munera mittere, aut ab eo recipere; Si tamen reciperentur, non daretur obligatio ex iustitia ea restituendi, aut dandi pauperibus.

Secundo prohibetur *Orare* hoc est participare cum excommunicato in Sacramentis, in Sacrificio Missæ, in Officiis divinis, & aliis precibus, & orationibus: Unde in officio divino, a quo excommunicati non deobligantur, non possunt dicere, *Dominus vobiscum*, quod ex usu Ecclesiæ a Sacerdotibus, & Diaconis tanquam Ecclesiæ publicis ministris dicitur, sed dicere debent, *Domine exaudi orationem meam*. Nec possunt cum aliis

liis in processionibus, & litiis publicis ire, nec comitari Sacram Eucharistiam, quando cum pompa, & recitatione Psalmorum defertur ad infirmos: Et quamvis possint concionem sacram audire, non possunt tamen concionari, aut discipulos docere, aut cum aliis discipulis lectioni interesse; ut communiter docent contra Henr. Nec possunt aqua benedicta uti, cum sit quoddam Sacramentale, valorem habens ex meritis Ecclesiae, ut docent Bonac., Ugolin., & alij contra Machado. Quod si excommunicatus non toleratus missae assistat, nec possit ab Ecclesia expelli, relinquenda est missa incepta, dummodo non sit inceptus Canon, idest, *Te igitur*; ut docent Bonac., Henr., Reginald.; Suar.: Alii vero cum Sayr., Sot. Vasqu., Leand. disp. 7. quaest. 38. probabilius docent, etiam incepto Canone, relinquendam esse, dummodo non sint dicta illa verba, *Qui pridie &c.*, quibus censetur incipere consecratio; tunc enim missa usque ad sumptionem perficienda est.

Tertio prohibetur, *Vale*, hoc est salutare excommunicatum verbis honorificis, aut aperiendo caput, illi assurgendo, dando locum, &c.; haec enim sunt signa salutationis, & quaedam communicatio. Potest tamen saluari verbis deprecativis dicendo, verbi gratia, Deus te convertat, illuminet, &c. Magnatibus, & Judicibus excommunicatis ex vi juris non licet caput aperire, sed ex consuetudine in utilitatem fidelium introducta, ad vitandas rixas, inimicitias, aut damnum aliquod, licitum est. Ita Henr., Filliuc., Bonac. apud Leand. disp. 13. quaest. 20. Immo universim prohiberi solam verbalem salutationem, non vero alia signa urbanitatis, docet Turrian., Sayr., Dian. part. 5. tract. 9. resol. 116. Quamvis autem opposita sententia sit probabi-

lior, expedit tamen saepe juxta illam opinionem operari potius, quam exponere se periculo peccandi venialiter aperiendo caput, vel alia hujusmodi urbanitatis signa exhibendo erga excommunicatum vitandum; Praefertim quia Apost. dicendo, *Nec Ave ei dixeritis*, videtur solum verbalem salutationem erga excommunicatos inhibuisse.

Quarto prohibetur *Communis*, videlicet communicatio externa in habitatione, societate, contractu, &c., unde non possumus cum excommunicato vitando in eadem domo, ut focii, habitare; possumus tamen in eadem domo esse, si materialiter tantum cum illo cohabitemus, videlicet ita ut simus in diverso cubiculo, lecto, & mensa, & pro diversis negotiis, &c.

Demum prohibetur *Mensa*, hoc est, quod in eadem mensa, seu triclinio cum excommunicato comedamus.

ARTICULUS III.

Sub qua culpa, & poena excommunicati vitandi sint?

- I. *Communicatio in rebus civilibus fert de se veniale; in divinis vero mortale.*
- II. *Mortaliter peccat, qui communicat cum excommunicato in rebus civilibus ex contemptu. At non dicitur operari ex contemptu, qui frequenter delinquit, sed qui ex motivo contemptus legis, aut legislatoris delinquit.*
- III. *Sicut etiam qui cum excommunicato vitando communicat in crimine criminoso; aut si excommunicentur communicantes cum excommunicato.*
- IV. *Communicatio in divinis cum excommunicato admittit materia peccati vitanda.*

vitatem, qua a mortali excuset.
Num sit veniale cum illo privatum Horas recitare?

V. Sine mortale frequenter in actionibus civilibus cum eo communicare?

VI. Excusant a culpa communicantem cum excommunicato Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Necessitas?

VII. In quibus casibus conjuges excommunicati nequeunt invicem communicare? Et quid de famulis? Quid de Sponsis? Quid de filiis erga Parentes excommunicatos?

VIII. Quanam ignorantia; & quanam necessitas excusat?

I. **Q**uaritur primo; Quam culpam, & poenam incurrat, qui communicat cum excommunicato vitando?

Respondeo, quod qui communicat cum eo in rebus civilibus, & actionibus humanis, regulariter peccet tantum venialiter, & excommunicationem minorem incurrat; etenim in his communicare reputatur materia levis. Qui vero communicat in divinis, verbi gratia, audiendo cum eo Sacrum, peccat mortaliter; cum hæc non sit materia levis; quamvis etiam excommunicationem minorem incurrat. Et eodem modo ipse excommunicatus, si cum aliis communicet in humanis, peccat venialiter; si vero in divinis, peccat mortaliter, sed excommunicationem minorem non incurrit; quia hæc a jure solum fertur in eos, qui cum excommunicato communicant. Ita communiter Doctores contra Fabrum, & alios apud Leand. disp. 14. quæst. 1., & Dian. part. 5. tract. 9. resol. 2., qui putant etiam per communicationem in humanis cum excommunicato peccari mortaliter, eo quod incurratur poena excommunicationis minoris, quæ magna est, cum privet perceptione

Sacramentorum. Sed ut alias diximus, hæc non reputatur poena gravis, cum possit facile tolli.

II. Notandum tamen primo, quod si quis communicet etiam in humanis cum excommunicato, sed ob contemptum Superioris, vel clavium, peccat etiam mortaliter, & minorem solum excommunicationem incurrit: Ut autem quis dicatur id facere ex contemptu, non satis est, quod frequenter communicet cum excommunicato, ut docent D. Th. Avil., & alii apud Leand. quæst. 2. contra Suar., Con., Filliuc. apud Bonac. disp. 2. punct. 2.; quia potest quis absque contemptu præcepti ex sua passione committere frequenter leves transgressiones illius præcepti; Quare operari in contemptum legis, aut legislatoris est, contemptum esse causam transgressionis; quod certe semper est peccatum grave, quamvis transgressio sit in materia levi; juxta illud Proverb. 18. *Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit.* Etenim objectum actus contemnentis legem, aut legislatorem non est quid leve: Quare quando quis contemnit præceptum Superioris, quia præceptum Superioris est, semper graviter peccat: Si vero illud contemnat, quia est in materia levi, venialiter tantum peccat.

III. Notandum secundo, peccare etiam mortaliter, sed majorem excommunicationem incurere eum, qui scienter, hoc est sine ignorantia etiam crassa communicat cum excommunicato vitando in crimine criminoso, seu in illo, propter quod excommunicationem contraxit præbendo illi auxilium, consilium, vel favorem, &c. relate ad tale delictum; dummodo ista participatio in crimine criminoso sit post contractam censuram ab excommunicato, & non sit in materia levi; ac demum sit cum

cum excommunicato nominatim denunciato, non vero cum publico Clerici percussore. Ita habetur in cap. *Nuper*, de *sententia excommunicat.* Quare si Episcopus Clericum excommunicet ob ludum alearum; & deinde cum eo ipse Episcopus luderet, hic peccaret mortaliter, & majorem excommunicationem incurreret latam a jure ob communicationem in crimine criminoso. Solus Papa excommunicationem hanc non incurreret, quia, ut supra diximus, cum sit conditor juris, non est capax censuræ; nisi quando in hæresim incideret, ex cap. *Si Papa*, disp. 40. Porro ab excommunicatione contracta ob communicationem in crimine criminoso ille solum absolvere potest, qui potest absolvere ab excommunicatione principali.

Notandum tertio, peccare pariter mortaliter, & majorem excommunicationem incurrere eos, qui cum excommunicatis communicant, quando excommunicantur etiam ii, qui cum excommunicatis participant; ut habetur in cap. *Quod in dubiis*, de *sententia excommunicat.* Verum tamen est, quod Judex inferior Papa, ut valide excommunicet participantes in locutione, & convictu humano cum excommunicato ab eodem Judice, debeat prius nominatim illos monere, ne communicent cum tali excommunicato, & quidem triplici monitione canonica, vel una pro tribus: Ad excommunicandum vero participantes cum excommunicato ab alio Judice, seu a jure communi, vel statuto particulari non prærequiritur ista monitio specialis, sed sufficit illa generalis, videlicet, Excommunico omnes communicantes cum tali excommunicato. Ita Avil. 2. part. cap. 5. disp. 10. dub. 5. cum communi Doctorum ex Gloss. in Cap. *Statimus*. Et ratio diversitatis est, quia Judices

feverius curant observari excommunicationes latas a se, quam latas ab aliis.

IV. Notandum quarto, peccare mortaliter, & majorem excommunicationem incurrere Clericum, qui scienter, & sponte (hoc est non ductus metu aliquo, aut vi, etiam levi) admittit ad officia divina excommunicatum nominatim a Papa, & denunciatum; ut habetur in cap. *Significavit*, de *sententia excommunicatis*; Ubi talis excommunicatio ipsi Papæ reservatur. Et in *Clement. 1. de sepulturis* excommunicatur etiam, qui scienter, & propria temeritatis audacia præsumit sepelire in loco sacro excommunicatum vitandum.

Notandum ultimo, dari aliquando parvitatem materiæ in communicatione in divinis; ut si quis principium missæ usque ad epistolam audiret cum excommunicato vitando; in quo casu tantum venialiter peccaret: Et ex Vasq., Sayr., Covarr., Hurt. disp. 9. distic. 2. probabile est etiam venialiter peccare, qui recitat privatim officium cum excommunicato; quia nomine divinorum solum veniunt sacramenta, Ecclesiastica sepultura, & Officia Ecclesiæ solemnia; Officium autem privatum non est primario, & per se vi excommunicationis prohibitum; unde censetur in suo genere materia levis. Et idem dicendum ex Henr., Cajet., & aliis apud Hurt. loc. cit. de communicatione in rebus Ecclesiasticis, quæ sint humana; Verbi gratia, in collatione beneficii, ejusque receptione, in exercitio jurisdictionis Ecclesiasticæ, &c., Censetur enim esse venialis culpa talis participatio in ratione communicationis cum excommunicato; quamvis mortale sit, ex cap. *Nullitatis*, quæ inducitur ratione excommunicationis.

V. Quæritur secundo; An qui frequenter communicat in actionibus ci-

vili-

vilibus cum excommunicato vitando, peccet mortaliter, etiamsi id non faciat ex contemptu?

Respondent Avil., & Sayr. negative; quia quod est de se veniale, per multiplicationem actuum non evadit mortale. Sed Bonac. quæst. 2. punct. 6. cum Suar., Filliuc., Con. dub. 14. affirmat, quia præceptum hoc non obligat sub gravi, nisi materia parvas, aut indeliberatio excuset, ut constat ex reliquis præceptis, & ex cap. *Si vere*, de sententia excommunicationis; atqui quando quis frequenter communicat cum excommunicato, quamvis singuli actus sint materia levis; at multitudo actuum, si sumatur per modum unius, constituit materiam gravem; non fecus ac multa parva furta, & multa parvæ negligentia; aut omissiones in recitatione officii, & observatione rubricarum in missa: ergo frequens huiusmodi communicatio probabilius est peccatum mortale.

VI. Quæritur tertio; In quibus casibus liceat cum excommunicato vitando communicare?

Respondeo, licere in quinque casibus comprehensis in eo versiculo a Gloss. relato in cap. *Cum desideres*, de sententia excommunicationis, ubi dicitur:

*Hæc anathema quidem solvunt, nec possunt obesse,
Utile, Lex, Humile, Res ignorata,
Necesse.*

Primo itaque per verbum illud, *Utile*, denotatur, quod citra culpam, etiam venialem, & absque incurfu in excommunicationem minorem possumus communicare cum excommunicatis vitandis, quando intervenit aliqua utilitas sive spiritualis, sive temporalis, sive propria, sive aliena; cummodo aliter ea haberi non possit; Quare possumus ab excommuni-

cato petere consilium, eleemosynam, favorem, corporis curationem, eius concionem audire, debitum exigere, necessaria emere, &c.

Præterea possumus illum ad concionem admittere, monere, ut resipiscat, quando speratur fructus, & eatenus solitam honorificam salutationem præmittere, legere coram illo librum pium, recitare cum eo privatam orationem, qua petatur a Deo ejus conversio: Possumus opem, consilium, & favorem illi præstare, ne grave aliquod damnum subeat; quia Ecclesia, ut notat August. in psalm. 114., injungendo separationem ab excommunicato, non præcidit dilectionem. Demum potest ipse excommunicatus licite non solum eleemosynam, vel consilium, &c. ab alio petere, sed etiam debitum exigere. Quamvis enim Medin., & Sayr. velint, quod possit debitor solutionem differre usque ad absolutionem excommunicati; hoc tamen communiter rejicitur, quia solutio debiti est juris naturalis, atque adeo differri non potest per jus positivum, quod est minus jure naturali.

Secundo per verbum illud *Lex* intelligitur, licitum esse uxori, quæ est sub lege viri, communicare cum suo conjugate excommunicato: Et eadem est ratio de marito relate ad uxorem excommunicatam; ut docent D. Th., Henr., Hurt. disp. 9. diff. 4. & alii communiter: Et sicut potest exigere debitum pecuniarium ab excommunicato, atque illi reddi, ita pariter debitum conjugale. Ratio est, quia difficilis est conjugum separatio. Quod tamen non militat de sponso de futuro relate ad sponsam; Unde si isti sint excommunicati, non possunt licite matrimonium contrahere; quamvis si contrahant, possunt licite communicare in iis, quæ ad domus gubernationem spectant, ut docet Bonac.

nac. quaest. 2. punct. 4. ex Ugolin. contra Suar., & Filiuc.

VII. Non possunt tamen conjuges excommunicati communicare in aliquibus casibus; Primo in crimine criminoso; unde si excommunicatio lata sit in causa matrimonii, eo quod dubitetur, an sit legitime contractum, non potest conjux petere, aut reddere debitum. Secundo non possunt communicare in divinis, ut docet probabilior Doctorum sententia; quia in iis uxor non est subiecta marito: Quamvis alii Doctores hanc etiam communicationem permittant, ut dicemus de famulis; quia privilegium communicandi cum conjugate excommunicato late est interpretandum. Demum nec possunt communicare, quoties alter petit divortium ab altero; cum cesset pariter subiectio. Ita Bonac. loc. cit.

Tertio per verbum *Humile* significatur licitum esse communicare cum excommunicatis causa subiectionis: Possunt itaque subditi cum suo Superiore, servi cum dominis, filii cum parentibus, milites cum suo Duce, Gener, Nurus, Privignus communicare communicatione usuali, & ordinaria; non tamen in crimine criminoso, ex cap. *Quoniam multos*, quaest. 3. Ratio est, quia per excommunicationem non eximitur subditus a subiectione sui Superioris: ergo debet illi quantumvis excommunicato praestare obsequia debita, ut prius.

Hinc inferitur primo, non solum famulos, qui pretio inserviunt, sed etiam qui serviunt gratis, & famulos rusticanos, seu agricolas posse cum suis dominis excommunicatis communicare; quia in Cap. adducto *Quoniam multos* generaliter conceditur famulis communicatio in humanis: Imo probabile est juxta Bonac., & Con. contra Suar., & Filiuc., quod etiam famulus, qui necessitate non cogente cepit inservire domino excommuni-

cato, possit cum illo communicare; quamvis peccarit obligando se ad illi inserviendum; Non fecus ac Sponsa contrahens matrimonium cum excommunicato peccat contrahendo, sed tenetur deinde cum illo in humanis communicare.

Inferitur secundo, quod servus cum conseruo, & frater cum fratre excommunicato (cum neuter sit alteri subiectus) non possint invicem communicare per se, & directe; possunt tamen per accidens, quatenus eidem domino debent inservire, vel cohabitare, & communicare cum eodem Patre.

Inferitur tertio, Clericum posse suo Episcopo excommunicato inservire solum, dum est in ejus famulatu, non vero quando extra ejus familiam commoratur, ex cap. final. *de Exceptione Praelatorum*.

Inferitur quarto, Vassallos posse quidem tributum solvere suis dominis temporalibus, quia per excommunicationem illorum a tali debito non eximuntur; non possunt tamen cum illis communicare, nec tenentur illis obedire; ut docent Henr., Filiuc. apud Bonac. num. 40. ex cap. *Nos Sanctorum* 15. quaest. 6. contra Pal., & alios. Ratio est, quia jus eximit tales subditos a subiectionis jurisdictione in cap. *ultim. de Pœnis*.

Dubium est; Utrum famuli, & alia hujusmodi personae subiectae communicare possint cum suis Superioribus in divinis? Communiter Doctores cum Suar., Avil., Con., Bonac. num. 38. docent, posse in iis tantum, quae concernunt subiectionem, & famulatum; Unde famulus recitare potest officium cum domino excommunicato, & cum eo missam audire, si ad hoc vocetur; quia haec spectant ad subiectionem famulatus; Et eadem est ratio de filiis relate ad parentes; & ut supra innuimus, de uxore relate ad

ARTICULUS IV.

De Excommunicatione minore, ejusque causa, & effectibus.

- I. Quid sit minor Excommunicatio? Et quam ob causam incurratur?
- II. Ea non incurritur ob culpam ex imperfecta deliberatione venialem.
- III. Per illam fidelis directe privatur passiva Sacramentorum participatione, & indirecte Beneficiorum collatione, necnon electione, ac presentatione ad illa.
- IV. Eam violans celebrando missam, irregularitatem non incurrit.
- V. Num ea innodatus valide Sacramentum Penitentiae recipiat?
- VI. Si hic ad Beneficium eligatur scienter, electio videtur non esse irrita, sed irritanda.
- VII. Conferendo Sacramenta, nisi simul recipiat, probabilius non peccat.
- VIII. Communius negant, posse simplicem Sacerdotem ab ea absolovere.

I. **E**Xcommunicatio minor est Censura Ecclesiastica separans fidelem a passiva Sacramentorum receptione. Ita communiter definitur: Ea dicitur Minor relate ad Majorem, & ad effectus illius. Nunquam autem ab homine, sed dumtaxat a jure ferri solet usu in Ecclesia recepto isthac excommunicatio.

Quæritur nunc primo; Quam ob causam incurratur?

Respondeo ex dictis, incurri propter participationem in rebus prohibitis cum excommunicato excommunicatione majore non tolerato; Unde fit, non incurri per participationem cum excommunicato tolerato, aut cum excommunicato excommunicatione minore: Incurritur tamen non solum per participationem in divinis, atque adeo quando participatio est peccatum

ad maritum, cui pariter est subjecta: Contra vero filius non potest Patri excommunicato ministrare Sacramenta; nec coram eo Sacrum facere; quia talis communicatio non spectat ad rationem subjectionis, quam habet erga Patrem.

VIII. Quarto per verbum *Res ignorata* significatur, excusare ab incurrenda censura per communicationem cum excommunicato ignorantiam sive juris, sive facti: Et quidem etiam ignorantia vincibilis excusat, (modo non sit affectata, quæ comparatur scientiæ) ut docent Suar., Hurt., Con. contra Bonac., & alios; qui putant, solam ignorantiam invincibilem, quæ excusat a culpa, excusare a censura. Ad ignorantiam revocatur dubium; unde qui dubitat, an aliquis sit excommunicatus, non tenetur illum vitare.

Quinto demum per particulam, *Necesse*, significatur excusare necessitatem sive spiritualem, sive temporalem, non solum extremam, & gravem, sed etiam communem; ut constat ex dicto *Cap. Quoniam multos*, & ex citatis Doctoribus; Unde licite possum excommunicato vitando dare eleemosynam, tradere illi equum ad iter agendum, si alioquin non soleat pedester iter agere; Et eodem modo possum ab illo petere eleemosynam, & equum ad iter agendum, consilium, auxilium, &c., Nec teneor contractum societatis cum eo initum dissolvere. Excusatur etiam, qui per vim cogitur interesse sacro cum excommunicato; quia hoc non est de se intrinsece malum; non potest tamen per metum ullum simulare administrationem Sacramenti; quia hoc est contra reverentiam Sacramentis debitam, ut constat ex propof. 29. damnata ab Innoc. XI.

mortale, sed etiam per participationem in humanis, atque adeo quando participatio est peccatum veniale: Quod si quandoque participatio excuset etiam a veniali culpa, excusat etiam ab incurrenda excommunicatione minore.

II. Advertit tamen Suar. cum aliis, participationem cum excommunicato vitando dupliciter posse esse peccatum veniale. Primo ex levitate materiae, ut si quis salutet excommunicatum. Secundo ex imperfecta deliberatione, ut si quis audiat Sacrum cum excommunicato sine plena advertentia, & deliberatione. In primo casu non excusatur ab incurrenda excommunicatione minore, ex Cap. *Nuper, de Sententia excommunicat.* In secundo vero casu probabilius excusatur; quia cum talis actus non sit perfecte humanus, non habetur consequenter per illum inobedientia, & contumacia proprie dicta, sine qua censura non incurritur.

III. Quæritur secundo; Quotuplex sit effectus excommunicationis minoris?

Respondeo, esse duplicem. Primum, qui directus est, & primarius, privare fidelem passiva Sacramentorum participatione, ita ut mortaliter peccet, qui hac excommunicatione innodatus Sacramentum aliquod recipit; Secundum, qui dicitur indirectus, privare fidelem electione, præsentatione, & collatione Beneficii Ecclesiastici cujuscumque, etiam simplicis, ita ut mortaliter peccet, qui cum ea ad Beneficium aliquod eligeretur. Ita communiter Doctores ex Cap. *Si celebrat, de Clerico excommunicato ministrante*. Dicitur hic secundus effectus indirectus, quia cum excommunicatus minore excommunicatione privetur receptione Sacramentorum, privatur consequenter Beneficiorum susceptione, quæ ex intentione Ecclesiæ conferuntur, ut Ordines Sacros quis

suscipiat, & missam celebret. Quamvis autem in dicto Cap. solum fiat mentio de electione ad Beneficia, extendunt tamen communiter Doctores decisionem ad præsentationem, & collationem; quia eadem est ratio in his omnibus.

IV. Ex dictis sequitur primo, excommunicatum excommunicatione minore sacrilegium committere, si Sacramentum ullum suscipiat; quia transgreditur legem in materia gravi; Si tamen cum tali excommunicatione celebret, non incurrit irregularitatem, aut aliam pœnam; cum id in jure non sit expressum; sed arbitrio Superioris puniendus est, ut notavit Glossa. Quare immerito Sylvest. V. *Excommunicatio* num. 4. docuit, quod si excommunicatus minore recipiat Ordines, privetur eorum usu; Nam, ut bene Suar., talis privatio non habetur, nisi per suspensionem, quæ in casu nostro non contrahitur.

Sequitur secundo, peccare etiam mortaliter, qui ministraret Sacramentum excommunicato minore; quandoquidem cooperaretur peccato gravi talis excommunicati indigne suscipientis Sacramenta.

Sequitur tertio, peccare etiam graviter, qui scienter eligeret ad Beneficia hujusmodi excommunicatum; violaretur enim lex Ecclesiastica in re gravi. Ita Suar., Filliuc., & alii apud Bonac. num. 7.

V. Quæritur tertio; Utrum excommunicatus minore Sacramentum Penitentiaè valide recipiat?

Respondeo, convenire Doctores omnes in hoc, quod valide reciperet reliqua omnia Sacramenta; Negant id dumtaxat de Sacramento Penitentiaè Sylvest., Hurt., Vasq. Equidem cum Bonac., & aliis censeo, quod si iste intendat absolutionem peccatorum obtinere, non præmissa absolutione ab excommunicatione minore, cer-

certe invalidum esset Sacramentum Penitentia; quia committendo hoc grave peccatum careret dolore debito peccatorum; unde non darentur constitutiva Sacramenti; si tamen sine sua culpa absolveretur tantum a peccatis, non ab excommunicatione; quia, verbi gratia, Sacerdos ex sua malitia vult ab illis, non ab ista absolvere, non est ratio, cur Sacramentum deberet dici invalidum; siquidem per excommunicationem minorem penitentis non privat Sacerdos jurisdictione sua, nec ille est incapax Sacramenti.

VI. Quæritur quarto; An valida sit Electio ad Beneficium facta hujusmodi excommunicato?

Respondeo, Navar., Ugolin., & alios censere, esse irritam; Sed verius Vasq., Laym., Valent., Reginald. putant non esse irritam, sed irritandam, si facta fuerit cum scientia excommunicationis; secus vero neque esse irritandam: Quod colligitur ex dicto cap. *Si celebret*; ubi dicitur: Si tamen scienter talis electus fuerit, ejus electio est irritanda.

VII. Quæritur quinto; An excommunicatus minore peccet administrando Sacramenta, sicut peccat ea suscipiendo?

Respondeo, Sylvest., Armil., & alios putare, quod mortaliter peccet; quia in eodem cap. dicitur, *Peccat conferendo Sacramenta*; Certum autem est, quod si celebret, peccet mortaliter, cum recipiat Sacramentum celebrando: Si autem pure administret Sacramentum, Avil. cap. 2. disp. 12., Con. dub. 17., Reginald., Sot. putant peccare tantum venialiter ob indecentiam quandam, quæ habetur in hoc, quod Sacramenta administret, qui sua culpa non potest ea recipere: Sed probabilius cum Suar., Henr. Filliuc., Hurt. apud Bonac. quæst. 3. censeo, ne venialiter quidem peccare;

quia excommunicatio minor passiva tantum, non activa participatione Sacramentorum privat, cum expresse in dicto Capite dicatur, sic excommunicatum non esse remotum a collatione Sacramentorum. Ubi autem dicitur, quod peccet conferendo Sacramenta, sensus est, quod peccet, quatenus ea recipit, non quatenus ea confert, ut dicti auctores interpretantur; quia textus loquitur de Episcopo conferente Sacramentum Ordinis, atque adeo celebrante, & simul suscipiente Sacramentum. Quod si Episcopus excommunicatus minore conferret Sacramentum Confirmationis, cum nullum tunc Sacramentum susciperet, non peccaret.

VIII. Quæritur ultimo; An possit simplex Sacerdos ab hac excommunicatione absolvere?

Respondeo, Navar., Tolet., Hurt. disp. 16. diff. 2., & alios cum Dian. part. 5. tract. 9. resol. 3. probabiliter affirmare, ut abunde diximus cum de censuris in genere art. 2. quæst. 2.; quia scilicet qui potest a venialibus sacramentaliter absolvere, potest pariter absolvere a censura, quæ de se non exigit mortale, ut incurratur: Sicuti qui potest a mortalibus sacramentaliter absolvere, potest pariter a censuris non reservatis, quæ propter mortale incurruntur.

Communior tamen, & probabilior sententia id negat cum Suar., Filliuc., Bonac. quæst. 3. Et ratio est, quia in cap. *Nuper, de sententia excommunicationis* habetur, quod possit ab excommunicatione minore absolvere proprius Sacerdos; nomine autem proprii Sacerdotis venit non solum qui ordinariam habet jurisdictionem, ut Papa, Episcopus, Parochus, sed etiam qui habet jurisdictionem delegatam, ut est quilibet Sacerdos approbatus ad audiendas confessiones; ut docent Suar., Con. Filliuc. apud eundem.

dem Bonac. : Qui etiam notat, quod Parochus, & Episcopus, etiam si Sacerdotes non sint, possint ab excommunicatione minore absolvere; quia ad absolutionem a censura non requiritur ordo Sacerdotalis: In iure autem nomine proprii Sacerdotis venit Parochus, aut Episcopus, quia isti fere semper solent esse Sacerdotes. Quare quamvis posset simplex Sacerdos a venialibus absolvere, non per hoc debet posse absolvere ab excommunicatione minore; cum possint aliter, quam per Sacramentum Pœnitentiæ tolli venialia, ut notavimus loc. cit. Notat etiam Cornejus apud Dian. loc. cit., quod ab hac excommunicatione possit etiam Diaconus, ac etiam clericus ex delegatione absolvere. Ut licite autem absolutio conferatur, requiritur in persona absolvenda propositum non relabendi.

ARTICULUS V.

Quam ob causam, præsertim temporalem, ferri potest excommunicatio major?

- I. *Non nisi ob gravem culpam externam, & propriam, ea ferri potest; Et quando res, quæ sub pœna excommunicationis prohibetur, est levis de se, aut indifferens, debet esse gravis propter finem gravem, ut possit sic sub gravi prohiberi, etiam si imponatur excommunicatio sententiæ ferendæ.*
- II. *Ex Trident. , ut possit ferri excommunicatio ob causam temporalem, requiritur causa gravis, & titulus, seu finis spiritalis.*
- III. *Quando excommunicatio fertur contra non revelantes, quinam excusentur?*
- IV. *In casibus Inquisitionis facienda est revelatio, etiam si delictum probari non possit, etiam si sub sigillo natu-*

rati, & sub juramento non revelandi sit cognitum, etiam non præmissa correctione fraterna, ut patet in utroque.

V. *Num denunciandus sit reus, si sit emendatus, delictum tamen sit publicum, aut habeat effectum pendentem?*

VI. *Quandonam subditi tenentur denunciare delicta vi Edicti, etiam si ad id non teneantur lege naturalis?*

VII. *Quando ad denunciationem procedere debet infamia, aut correctio fraterna?*

VIII. *Non denuncians furem, ad quod sub pœna excommunicationis obligatur, probabiliter ad restitutionem tenetur.*

IX. *Quamdiu durat obligatio denunciandi post Edictum Prælatorum?*

I. **U**Nice propter mortalem culpam propriam, & externam posse ferri excommunicationem majorem tam latæ, quam ferendæ sententiæ docuimus quæst. I. art. 4. Unde deduximus, quodcumque sub pœna excommunicationis prohibetur, si lex sit iusta, & valida, sub mortali prohiberi, etiam si res secundum se videatur levis, vel indifferens: Potest enim res levis, aut indifferens sub mortali prohiberi propter finem gravem; Verbi gratia, propter periculum proximum gravis culpæ, vel propter scandalum, vel propter grave damnum, quod alteri provenit. Quare quando multi, verbi gratia, grave damnum intulerunt Titio, singulis parum aliquid furripientibus, & sub excommunicationis pœna præcipitur restitutio, & damni reparatio, si singuli non restituant materiam illam parvam furreptam, peccabunt mortaliter, & excommunicationem incurrent, ut docent communiter cum Suar. hic sect. 2., Pal. disp. 2. de Censuris punct. 2. contra Covarr., & Navar. cap. 17. num.

num. 130. Quod tamen excusat a culpa gravi, excusat pariter ab excommunicatione; quia pœna debet esse proportionata culpa. Pœna autem excommunicationis assimilatur pœnæ mortis, unde vocatur Gladius Ecclesiasticus; proinde requirit gravem culpam, ut incurratur. Docuerunt nonnulli cum Valent., & Salon. apud Dian. part. 1. tract. 10. resol. 21. non prohiberi sub gravi, quod prohibetur sub pœnâ excommunicationis ferendæ sententiæ, eo quod talis excommunicatio sit comminatoria. Sed communis sententia docet, sub gravi prohiberi tam quod prohibetur sub pœnâ lata, quam ferendæ sententiæ, cum in utroque casu pœna sit gravis, & indigeat prohibitionem fieri sub gravi.

II. Quæritur nunc primo; An possit excommunicatio ferri ob causam temporalem?

Respondeo cum communi apud Suar. disp. 20. sect. 1., posse; ut constat ex usu Ecclesiæ, dummodo adsit titulus spiritualis, & simul adsint moderationes requisitæ a Trident. sess. 24. cap. 3.; Ubi habet, *Excommunicationis gladium sobrie exercendum; cum experientia doceat, quod si ex levibus causis incutiatur, magis concommatur, quam formidetur; & perniciem potius pariat, quam salutem*: Proinde Trident. requirit primo, ut excommunicationes, quæ ad finem revelationis aut pro deperditis, aut pro subtrahendis rebus ferri solent, solum ab Episcopo decernantur; Ubi nomine Episcopi venit etiam Vicarius generalis, & quilibet habens Episcopalem potestatem. Secundo, ut ex re non vulgari, & causa diligenter, & magna maturitate examinata tales censuræ ferantur. Tertio, ut quando fieri potest executio realis, aut personalis, ab his censuris absteineatur. Præterea requiritur, ut diximus, titulus spiritua-

lis; quia cum Ecclesia non habeat directam potestatem in temporalia, sed solum indirectam, videlicet quatenus ad spiritualia sunt necessaria, vel utilia, idcirco, ut possit Ecclesia uti censuris in causa temporali, opus est fine, seu titulo spirituali: Verbi gratia, ut malum aliquod commissum corrigatur, vel ut præcaveatur malum, quod timetur, vel ut pauperibus, aut decenti cultui Ecclesiæ subveniatur, præcipiendo sub excommunicatione aliquam contributionem; vel ut bono communi consulatur ad vitanda damna spiritualia, &c.

III. Quæritur secundo; Quando fertur excommunicatio contra non manifestantes aliquas scripturas, omnemne comprehenduntur, an aliqui excusantur? Et idem quæritur, quando censura fertur ad revelanda delicta, vel ad finem restituendi ablatum.

Respondeo cum Suar. sect. 2., & aliis communiter, comprehendi omnes subditos, nisi excusentur vel ex ignorantia invincibili talis præcepti, vel ex impotentia sive physica, sive moralis, videlicet quia sine gravi damno aut in fama, aut in aliis bonis iuste possessis id exequi non possunt, vel ex alia iusta causa.

Unde inferitur primo, excusari tam eos, qui erant extra Diœcesim, seu territorium Episcopi tempore Edicti, quam eos, qui fiunt subditi talis Episcopi post latam sententiam excommunicationis contra non manifestantes. Et ratio est, quia præceptum non obligat eos, qui non sunt subditi præcipientis, quando illud fertur.

Inferitur secundo, quod nemo teneatur denunciare cum sua infamia seipsum, vel complices, seu socios delicti a se commissi, neque teneatur ferre testimonium contra personas sibi valde conjunctas, videlicet contra patrem, fratrem, & alios consanguineos, aut affines usque ad quartum gra-

gradum, ex Navar., & Avil. part. 2. cap. 5. disp. 4. dub. 2., nisi in causa fidei, aut laesae Majestatis, aut simili pertinente ad bonum commune, ut notat Navar. cap. 14. Ratio doctrinae est, quia hoc praecipuum humanum non obligat cum tanto incommodo, ut docent communiter Doctores; malum autem consanguineorum, & affinium censetur malum proprium.

Inferitur tertio, excusari eos, quos edictum non intendit comprehendere, quamvis illos comprehendere videatur; Verbi gratia, si praecipitur revelari eos, qui acceperunt talem rem, & ego certo sciam, (non tamen ex solo raptoris dicto, nisi sit tantae auctoritatis, ut merito possim omne dubium deponere, ut docet Avil. 3. part. cap. 5. disp. 5. ex Navar., & Guttier.) quod illam raptor acceperit ad compensandum aliquod debitum, vel alio iusto titulo; vel quamvis injuste rapuerit, excusari nunc a restituendo, vel ob impotentiam, vel ob usucapionem, &c., non teneor illum revelare, cum cesset finis praecipiti. Pariter nec debeo regulariter revelare uxorem, filios, &c., quando maritus petiit excommunicationem contra eos, qui clam aliquid sibi rapuerunt, ut docent Sot., & Avil. loc. cit., nisi aliquando prudenter praesumatur velle maritum includere etiam uxorem, & filios, quia videlicet quantitas furti est magna.

Inferitur quarto, excusari eos, qui non possunt id revelare; ut qui illud accepit ex confessione, aut per consultationem secretam sub sigillo naturali: Excusatur etiam Advocatus, & Procurator, qui ratione officii tenentur partes Rei agere; nisi tamen id vergeret in grave damnum Reipublicae, aut proximi: Et ratio est, quia expedit ad bonum Reipublicae, quod homines secure petant consilium sine timore revelationis.

Inferitur demum, excusari illum, qui inutiliter denunciaret, Verbi gratia, qui cogere denunciare eum, contra quem nullum testem afferre posset; quia sic solum infamaret illum sine ulla alterius utilitate: Cum autem Judex non intendat primario punitionem, & infamiam, sed emendationem delinquentis, ideo in tali casu non adest obligatio denunciandi; Sicut nec adest obligatio revelandi delictum, etiam si possit illud probare per alium integrum testem, quando, si praecedat correctio fraterna, spes est, quod reus corrigatur, ut docet Avil. ex Navar.

IV. Excipiuntur semper casus Inquisitionis, ad cuius Tribunal spectat posse inquirere etiam ex simplici denunciatione, ad quam tenetur etiam qui delictum novit non quidem ex petito consilio, aut sub sigillo Sacramentali, sed solum sub sigillo naturali, & sub juramento non revelandi, etiam non praemissa correctione fraterna, utpote inutili, cum agatur de bono publico fidei, ut mox dicemus; & fusc etiam diximus in Trutina exponendo 5. thesim ab Alex. VII. proscriptam.

Notandum tamen cum Avil. loc. cit., quod qui possidet scripturam alterius, & potest illam sine sua infamia, aut gravi detrimento revelare, teneatur ad revelandum sub poena excommunicationis. Quod si non possit sine gravi detrimento revelare, ex occultatione tamen talis scripturae dominus ejus passurus sit aequale, aut majus detrimentum, pariter tenetur ad revelandum: Sicut debitor tenetur cum gravi detrimento restituere, quando, nisi restituat, aequale damnum paritur creditor. Notandum etiam, quod si scriptura sit propria possidentis, contineat tamen jus adversarii, accedente praecipito Praelati, tenetur possidens eam revelare; nisi timeat sibi gra-

grave damnum in bonis aliis, quæ iuste possidet. Ita Sot., Cordub., & alii apud eundem Avil. Et ratio est, quia adversarius iuste prosequitur jus suum, & Prælatus iuste præcipit; ergo tenetur possidens scripturam ex iustitia illam revelare.

V. Quæritur tertio; An posito præcepto denunciandi sub pœna excommunicationis, teneantur subditi denunciare delictum, etiam quando reus est jam emendatus?

Respondeo cum Avil. distinguendo; nam vel delictum non habet effectum pendentem in futurum, ut esset, verbi gratia, ludus illicitus; Vel habet, ut esset, verbi gratia, fornicatio, quæ quamvis emendata, impedit matrimonium cum aliquibus ratione affinitatis; Sicut etiam baptismus invalide susceptus, per quem manet impedimentum ad reliqua Sacramenta; Necnon Simonia, quæ annullat titulum Beneficii, & impedit rectam executionem legitimorum actuum. Rursus huiusmodi delicta possunt esse vel publica, vel secreta.

Nunc sic, si delictum non habens effectum pendentem in futurum sit secretum, & reus sit jam emendatus, delictum non est denunciandum; quia intantum posset denunciari, inquantum intenditur emendatio delinquentis, vel satisfactio publica: uterque autem finis cessat in casu nostro; ergo tale delictum non potest denunciari. Si vero delictum non habens effectum pendentem in futurum sit publicum, & Reus solum sit emendatus coram Deo, quatenus pœnituit illum delicti, sed non sit emendatus publice, tunc delictum denunciandum est; quia Prælatus tenetur prospicere bono Reipublicæ, & exigere publicam punitionem delicti publici, ut satisfiat Reipublicæ læsæ. Quod si emendatio fuerit publica, delictum non est denunciandum; quia delin-

quentes per publicam emendationem satisfecerunt Reipublicæ per scandalum læsæ. Si tamen delictum habeat effectum pendentem in futurum, sive publicum sit, sive secretum, etiam post emendationem denunciandum est ad impediendum malum futurum; (qua de causa Hæreticus dogmatizans, quamvis emendatus, denunciandus est) Nisi tamen impediri possit per correctionem fraternam, aut nisi invincibiliter ignoretur a denunciando damnum imminens, & ex revelatione scandalum potius, quam remedium oriretur; ut communiter docent de Confessario, qui non debet monere fœminam, verbi gratia, quæ ignorat, suum matrimonium esse nullum, quando ex monitione scandalum potius nascitur, quam remedium.

VI. Ex dictis sequitur ex Avil., Navar. contra Sot., quod in aliquibus casibus subditi tenentur denunciare delicta, quæ cæteroqui non tenerentur denunciare ex lege naturali: Etenim quando delicta publica occulte sunt emendata, non tenentur subditi illa denunciare ante præceptum Prælati, sed post illud tenentur: Sic etiam quando ex punitione delicti non emendati publice sequitur bonum publicum, & ex non punitione non sequitur ullum damnum grave, non tenentur subditi illud denunciare ante mandatum Prælati, bene tamen post illud.

Notandum tamen, quod qui indiget consilio, ut sciat, an possit, aut teneatur denunciare, & non potest intra terminum præfixum capere consilium, potest prorogare tempus ad denunciandum, absque eo quod in excommunicationem incurrat; quia censetur tunc impeditus, & impedito non currit præscriptio, juxta Regulam Juristarum.

VII. Quæritur quarto; An, ut possit denunciare delictum, præcedere de-

debeat infamia, & correctio fraterna?

Respondeo cum Avil. loc. cit. dub. 2., distinguendum esse: Aliqua enim delicta vergunt in damnum tertii, ut furtum, hæresis; Aliqua non, ut ludus illicitus. Quando feruntur excommunicationes ad revelanda delicta, quæ non vergunt in damnum tertii, denunciandus est delinquens Judici, si præcessit infamia delinquentis, quæ optime definitur in *cap. Inquisitionis, de Accusationibus*, quod sit *Rumor ortus de aliquo crimine a probis, & honestis sparsus per majorem partem vicinia*. Nec est necesse, ut præcedat correctio fraterna; hæc enim requiritur ad consulendum famæ proximi; unde si præcessit ejus infamia, & supponitur diffamatus, cessat finis correctionis fraternæ: Si vero non præcessit talis infamia, ex Sylvest., Navar., Cordub., & aliis non est denunciandus; quia intantum posset Judex licite inquirere de hoc particulari, inquantum præcessit infamia; ergo si infamia non præcessit, sicut Judex non potest inquirere, ita nec tenetur subditus revelare, ne post correctionem quidem fraternam; quia esset diffamare proximum. Si tamen denunciatio fieret Judici tanquam Patri, non esset necesse, quod præcedat infamia, sed præcedere deberet correctio fraterna, juxta præceptum Christi Domini, *Si te non audierit, dic Ecclesia*.

Quod si excommunicatio feratur ad revelandum crimen, quod sit in damnum tertii: Vel hoc est contra bonum commune, ut hæresis, &c. proditio Patriæ, &c.; Vel est contra bonum particulare, ut homicidium, furtum, &c.; Si sit contra bonum commune, denunciari debet, etiamsi non præcessit infamia, nec correctio fraterna, & etiamsi non poterit delictum per alium testem integrum pro-

bari: Non debet enim præcedere infamia, quia magis consulendum est bono communi, quam famæ alterius particularis: Nec debet præcedere correctio fraterna; quia ex D. Th. 2. 2. quæst. 32. art. 7., & aliis Theologis non speratur, quod per correctionem meam sit corrigendus, qui ausus est se opponere Ecclesie, aut Reipublicæ universali; Nec est opus, ut possit delictum per alium testem probari; nam damnata est ab Alex. VII. propof. 5. dicens: *Quamvis evidenter tibi constet, Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis*: Si vero delictum sit contra bonum particulare, vel tale delictum est jam finitum, ut ludus illicitus; Vel est in fieri, ut furtum, quod exigit restitutionem; si primum, non potest denunciari, quando delictum est occultum, & non præcessit infamia, ut communiter Doctores docent ex ratione supra adducta, quia hoc esset proximum infamare; Si secundum, denunciatio facienda est, si potest crimen per alium testem integrum probari, etiamsi non præcessit infamia, quia finis excommunicationis est, ut delinquens exeat a delicto, & ut refarciatur damnum proximi; ergo quamvis infamia non præcessit, debet denunciari crimen, quod probari potest, saltem post correctionem fraternam, si fructus per illam speretur. Quod si crimen probari non potest, neque potest delinquens denunciari, quia denunciatus præsumeretur esse calumniator; si tamen Judex post semiplenam probationem præcipit sub excommunicatione, ut qui scit delictum, illud manifestet, illud scientes tenentur manifestare, etiamsi nec correctio præcedat, nec probare possint, ex Navar., quia per novam manifestationem conficitur plena probatio.

VIII. Notandum tamen primo cum Na-

Navar., Sot., & aliis communius contra Molin., & alios apud Dian. part. 5. tract. 13. resol. 68. quod qui tenentur denunciare furem, & non denunciant, non solum excommunicationem incurrant, sed etiam teneantur ad restitutionem.

Notandum secundo, quod quando in Edictis præcipitur sub excommunicatione, ut qui audivit delictum, denunciet, non tenetur denunciare is, qui delictum audivit a personis levibus non fide dignis, aut per vicos, & plateas a personis incognitis; quia exponeret reum periculo manifesto injustæ infamiæ. Ita Navar., Cordub. apud Avil. loc. cit. Nec tenetur denunciare, quando id audivit a personis fide dignis, si ad denunciandum tale delictum prærequiratur infamia, & hanc dari non audivit. Etenim ficti non tenetur denunciare hujusmodi delictum, quod vidit, quando non præcedit infamia; ita nec si delictum audierit a personis fide dignis. Nec etiam tenetur denunciare, quando audivit illud a persona fide digna, si hæc jam prius denunciaverit; quia suum testimonium nihil adderet, unde inutiliter denunciaret. Nec demum tenetur denunciare ex Avil., Sylvest., Henr., quando scit, & est moraliter certus, quod Prælati post denunciationem nullum remedium adhibebit, nec faciet justitiam. Ratio est, tum quia cessat finis, tum etiam quia nemo tenetur ad opus inutile.

IX. Queritur ultimo; Quamdiu durent hujusmodi Edicta Prælatorum?

Respondeo cum Avil. disp. 5. dub. 5., Henr. & aliis, Edicta, quæ fiunt a Prælati regularibus tempore visitationis, quod scilicet durante visitatione denuncientur talia delicta, durant quousque durat visitatio; ut constat tum ex intentione præcipientis, tum ex usu; Unde post visitationem nemo tenetur judicialiter denunciare. Edicta vero, quæ publicantur singulis annis ab Inquisitoribus, quod scilicet denuncientur hæretici, &c., durant, & obligant per totum annum; cum hæc sit intentio Inquisitorum, & sic practicetur a fidelibus. At Edicta, quæ publicantur ab Ordinariis tempore Quadragesimæ, quod scilicet denuncientur Concubinari, &c., durant tantum per duos, vel tres menses; Unde qui post tale tempus novit concubinarium, non tenetur denunciare. Et eadem est ratio de similibus Edictis: Etenim cum hæc crimina non sint in perniciem publicam, Edicta non sunt tam stricte interpretanda, sicut Edicta Inquisitorum; Et ideo a fidelibus non accipiuntur cum eodem rigore. Qui tamen impeditus est intra terminum præfixum in Edicto denunciare, tenetur ex Suar., & aliis denunciare statim post cessationem impedimenti; Qui vero ignoravit Edictum, tenetur denunciare post notitiam Edicti; sed infra terminum æqualem illi, qui ab Edicto conceditur; quia non debet esse pejoris conditionis, quam reliqui.